

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่มีผลผลิตเลี้ยงคนไทยและชาวโลกมาเป็นระยะเวลานาน จนกระทั่งได้รับการยกย่องให้เป็นครัวของโลก ซึ่งประเทศไทยถือได้ว่าเป็นผู้นำทางด้านการผลิตอาหารรายใหญ่ของโลก ประกอบกับสามารถส่งออกสินค้าเกษตรที่สำคัญได้เป็นอันดับต้นๆ ซึ่งในอดีตนั้นภาคการเกษตรของไทยใช้รูปแบบการทำการเกษตรแบบดั้งเดิม ที่เป็นการมุ่งเน้นการผลิตเพื่อยังชีพและเป็นระบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมหรือพึ่งพาธรรมชาติเป็นสำคัญ และต่อมาเริ่มพัฒนาให้เป็นระบบการเกษตรเพื่อการค้ามากขึ้น เนื่องจากมีผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคและสามารถนำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันได้ จึงทำให้เกิดสถานการณ์ที่เรียกว่า “การปฏิวัติเขียว (Green Revolution)” ที่มีการใช้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เกษตรและเทคโนโลยีมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพทางการผลิตมากขึ้น จากการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตนี้เองที่ทำให้ประเทศไทยมุ่งเน้นการเกษตรเชิงพาณิชย์ โดยมีการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคเป็นหลัก และมีการใช้เทคโนโลยีที่ได้รับถ่ายทอดจากต่างประเทศ มีการนำเข้าปัจจัยการผลิตจำนวนมาก รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจนเกินขอบเขต ซึ่งจากการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมนั้น จึงทำให้นักพัฒนาการเกษตรเห็นว่า ภาคเกษตรกรรมไม่ได้มีบทบาทที่จำกัดเพียงการผลิตอาหารเท่านั้น แต่ได้ขยายบทบาทที่มีต่อการพัฒนาประเทศ ครอบคลุมในหลายด้าน ได้แก่ การตอบสนองความมั่นคงด้านอาหาร การลดปัญหาความยากไร้เพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนภาคเกษตรกรรม ความสมดุลของสิ่งแวดล้อม ความเข้มแข็งของชุมชน และการนำรายได้เข้าประเทศด้วยการส่งออก โดยตามนี้ การเกษตรในยุคปัจจุบันจึงมีแนวคิดในเรื่อง “การเกษตรเชิงพหุภารกิจเกิดขึ้น (multi-functional agriculture)” ซึ่งการเกษตรเชิงพหุภารกิจ เป็นแนวคิดของการปรับเปลี่ยนวิถีการเกษตรไปสู่การเกษตรที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเป็นการเพิ่มมิติในการให้ความสำคัญต่อระบบการเกษตรเพื่อเป็นแหล่งของการเรียนรู้ เช่น การศึกษาการเจริญเติบโตและระบบนิเวศของสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพของพืชและสัตว์ รวมทั้งเป็น

แหล่งของการหมุนเวียนธาตุอาหารของพืชด้วย นอกจากนี้การเกษตรเชิงพหุภารกิจยังได้กล่าวถึง การพิจารณาการจ้างงานของแรงงานในชนบท มีการสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยรวมกลุ่มในลักษณะของธุรกิจชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็ง เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สามารถสร้างอำนาจในการต่อรองราคาสินค้าได้อันเป็นผลประโยชน์ที่เกิดแก่ผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมตามมานอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงความมั่นคงทางด้านอาหาร การปรับปรุงสภาพแวดล้อมภายในชุมชนให้ดีขึ้น คุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร และสวัสดิการหรือสุขลักษณะในฟาร์มสัตว์เลี้ยง ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแต่เป็นองค์ประกอบที่ค้ำึงถึงการอนุรักษ์แบบองค์รวมทั้งสิ้น (ผ่องพรรณ, 2546)

จากการเผชิญกับปัญหาของภาคการเกษตรไทย ทำให้ปัจจุบันนี้มีนโยบายสนับสนุนต่างๆ จากทางรัฐบาล เช่น การจำหน่ายพืชผล การประกันราคา เป็นต้น แต่นโยบายเหล่านี้ก็ช่วยแก้ไขปัญหาก็แก่เกษตรกรได้เพียงบางส่วนเท่านั้น เกษตรกรยังต้องเผชิญกับปัญหาราคาพืชผลทางการเกษตรตกต่ำ ประกอบกับความบกพร่องของกลไกตลาดและการที่เกษตรกรถูกเอารัดเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลางในการผูกขาดการซื้อปัจจัยการผลิตหรือการขายผลผลิต รวมทั้งการตกอยู่ภายใต้การครอบงำของหน่วยงานและบริษัทนายทุน เนื่องมาจากเกษตรกรต้องพึ่งพาปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีจากแหล่งดังกล่าว ทำให้เกษตรกรต้องเป็นหนี้สินมากมาย เนื่องจากต้องไปกู้เงินเพื่อมาใช้ลงทุนทำการเกษตร ในด้านการซื้อปัจจัยการผลิต เป็นผลให้แรงงานภาคการเกษตรส่วนหนึ่งต้องอพยพย้ายถิ่น ไปสู่ไปภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นเกษตรกรต้องวนเวียนอยู่กับวัฏจักรความยากจนจึงทำให้เกษตรกรหรือผู้ผลิตต้องขวนขวายหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นหรือหาแนวทางในการบรรเทาปัญหาเหล่านั้นลง ซึ่งแนวคิดของการค้าที่เป็นธรรม (fair trade) จึงเป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่ตอบสนองต่อความต้องการในการแก้ไขของเกษตรกรและผู้ผลิตได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ การค้าที่เป็นธรรมนั้นจะให้ความสำคัญกับทุกฝ่ายหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียด้วย ซึ่งเป็นการค้าที่เป็นการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับความเป็นธรรมในการค้า สนับสนุนมาตรฐานสากลในเรื่อง แรงงาน สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสังคมหรือชุมชนของตนเองด้วย ซึ่งการค้าในลักษณะนี้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาความเป็นอยู่ของเกษตรกรหรือผู้ผลิต โดยเป็นการเพิ่มอำนาจในการต่อรองและเป็นการช่วยเหลือในเรื่องการประกันราคาสินค้าและผลผลิตของเกษตรกรในทางที่เป็นธรรม ประกอบกับการเพิ่มความเข้มแข็งทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมให้กับชุมชน ทำให้ประชาชนในชุมชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ในที่นี้แนวคิดของการเกษตรเชิงพหุภารกิจและการค้าที่เป็นธรรมนั้น มีความคล้ายคลึงกันเรื่องของการส่งเสริมให้มีการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น สร้างรายได้ให้ชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรรายย่อยหรือผู้ผลิตได้รับราคาที่เป็นธรรม มีรายได้ที่เหมาะสม เศรษฐกิจของชุมชนมีความเข้มแข็งและเกิดพัฒนาไปแนวทางที่ดีขึ้น

จะเห็นได้ว่า หลักการของเกษตรเชิงพหุภารกิจและการค้าที่เป็นธรรม เป็นหลักการที่ดีในการปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรของไทย เพื่อช่วยเหลือเกษตรกร สังคม และสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ระบบนี้จะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยการสนับสนุนจากผู้บริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุมมองผู้บริโภคต่อการเกษตรเชิงพหุภารกิจและการค้ายุติธรรมในเรื่องระบบการผลิตที่หลากหลายและเกี่ยวข้องกับระบบทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และประเด็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ซึ่งมุมมองดังกล่าวสามารถนำมาประเมินมูลค่าความเต็มใจจ่ายออกมาได้ และสามารถใช้เป็นข้อมูลให้กับเกษตรกรในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมการผลิตให้สอดคล้องกับหลักการของเกษตรเชิงพหุภารกิจและการค้าที่เป็นธรรม เพื่อให้เกษตรกรความยั่งยืนในระบบการเกษตรต่อไป การนี้จึงได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการของผู้บริโภคนอกจากนี้พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกของผู้บริโภคนั้นมีอิทธิพลที่ทำให้กระแสของการบริโภคเปลี่ยนแปลงตามไปด้วยขณะเดียวกันเกษตรกรหรือผู้ผลิต มักทำการผลิตสินค้าเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดหรือความต้องการของผู้บริโภคเป็นประการสำคัญ ทั้งนี้จากความเฟื่องฟูของกระแสสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ ส่งผลให้เกิดช่องทางการตลาดแบบทางเลือก กระตุ้นให้ผู้บริโภคหันมาจับจ่ายซื้อสินค้าที่ผ่านกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นทำให้เกษตรกรหรือผู้ผลิตมีแนวทางและทางเลือกใหม่ ๆ ในการผลิตเพื่อสนองต่อความต้องการดังกล่าว และหันมาทำการผลิตหรือปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตไปสู่ระบบที่เป็นมิตรต่อธรรมชาติและพัฒนาไปสู่ระบบเกษตรยั่งยืนต่อไปดังนั้นการศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์หลักในการศึกษาถึงความพึงพอใจของผู้บริโภคที่มีต่อการผลิตแครอทเชิงพหุภารกิจ

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1 เพื่อทราบความพึงพอใจของผู้บริโภคแครอทต่อระบบการเกษตรเชิงพหุภารกิจในจังหวัดเชียงใหม่
- 1.2.2 เพื่อทราบทัศนคติของผู้บริโภคแครอทต่อระบบการเกษตรเชิงพหุภารกิจ ในจังหวัดเชียงใหม่

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรอิสระหรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ในภาคการเกษตร สามารถใช้ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกผลผลิตในระบบการเกษตรเชิงพหุภารกิจของประชาชน เป็นแนวทางในการกำหนดแนวคิดและนโยบาย ในการพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบทางการเกษตร เพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคม ตลอดจนสามารถนำไปแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาทางการเกษตรอื่นๆ ต่อไป

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ ศึกษาความพึงพอใจและความเต็มใจจ่ายของประชากรที่เป็นผู้มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องการบริโภคอาหารของสมาชิกภายในครัวเรือนเป็นประจำ ในเขตจังหวัดเชียงใหม่ โดยในกรณีได้นำประเด็นการผลิตและการตลาดของแครอทมาเป็นกรณีตัวอย่างในการวิเคราะห์ความเต็มใจจ่ายของผู้บริโภคเนื่องจากแครอทเป็นหนึ่งในผักที่มีการผลิตมากในภาคเหนือเช่นกัน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved